

היום נלמד בעזרת ה':

יבמות דף קיא

(המשך מעמוד קודם)

למדנו במשנה: אדם הנשוי לקטנה וחרשת ומת, אין ביאה של אחת מהן פוטרת צרתה. הגמרא מבררת 'כיצד תקנתן'?

כיצד תקנתן: מכיון שחרשת וקטנה אינן בנות חליצה, ואם ייבם אחת מהן לא תיפטר חברתה, וודאי שאינו יכול לייבם את שתיהן משום איסור 'שני בתיים'?

כונס החרשת ומוציאה בגט: כי חרשת אינה יכולה לעשות חליצה, והקטנה תמתין עד שתגדל ואז יעשה בה חליצה. אבל אם היה עושה קודם חליצה בקטנה לא היה יכול לכנס את החרשת, כי החליצה היתה פוסלת אותה.

אלו דבריו של רב, ורב חסדא למד מהם את ההגדרה של קידושי קטנה וחרשת:

חרשת קנויה ומשוירת: נישואי חרשת הם קנין חלש ולכן נשאר מקום בקנין. אבל נישואי קטנה הם בספק, דהיינו רבנן תקנו לה את הנישואין בגדר 'ספק' אם יש בהם קנין גמור או שאין בהם קנין כלל.

היה ברור לרב חסדא שקטנה וחרשת אחת מהן משוירת ואחת מהן ספק (עיין רש"י) אבל לא ידע מי מהן, ומדברי רב הוא למד שחרשת משוירת וקטנה היא ספק.

כי אם חרשת היא ספק, מדוע הוא צריך לכנס ולהציאה בגט, שיכנס וישאיר אותה אצלו ממה נפשך: אם יש לה קנין היא התייבמה וממילא הקטנה לא צריכה כלום, ואם אין לה קנין הרי גם לא היתה צריכה יבום והקטנה צריכה חליצה. אלא בהכרח שחרשת היא משוירת, ולכן גם אם ייבם אותה היא לא תפטור את הקטנה שהיא קנויה לגמרי (-על הצד שהיא קנויה) ונכנסה בשיור של החרשת, ואז כשתגדיל ויחלוץ לקטנה היא תאסור את החרשת עליו. ולכן כונס את החרשת ומגרשה.

(המשך בדף הבא ↓)

יוצא לאור ע"י:

"אור הספר התורני" הוצאה לאור

052-7628377

להצטרפות:

mabatladaf18@gmail.com

052-342-4473

וכי תימא קטנה אמאי תמתין: מדוע שהקטנה (שהיא ספק) לא תתייבם ממה נפשך: אם היא קנויה הרי החרשת לא צריכה כלום, ואם אינה קנויה הרי היא נכרית והחרשת תצטרך חליצה? והתשובה היא שכאמור חרשת אינה יכולה לחלוץ וממילא לא יהיה לה פיתרון.

רב ששת מביא ראיה לדברי רב:

דתיא שני אחין: שני אחים נשואים לשתי אחיות אחת קטנה ואחת חרשת, ומת בעל הקטנה והיא נופלת ליבום לאחיו בעל החרשת - מכיון שיש צד שקנין הקטנה הוא קנין גמור, זיקת היבום שלה חזקה יותר מהקנין החלש של החרשת אשתו. ולכן את אשתו החרשת הוא מוציא בגט (כי היא אחות זקוקתו), והקטנה תמתין עד שתגדל ותחלוץ.

אבל אם מת בעלה של החרשת והיא נופלת ליבום לפני בעל הקטנה – מכיון שיש צד שקנין הקטנה אינו כלום ואילו קנין החרשת הוא ודאי קנין אם כי חלש, זיקת החרשת דוחה את ספק הקנין של אשתו הקטנה. ולכן את הקטנה הוא מגרש, ואילו החרשת אסורה לעולם, כי לייבם אותה אינו יכול משום שהיא אחות גרושתו (על הצד שלקטנה היה קנין גמור), ולחלוץ לה אינו יכול כי היא חרשת.

ובמקרה כזה, אם עבר ובא על החרשת לאחר שגרש את הקטנה – מגרש אותה והיא הותרה לשוק. ממה נפשך: אם הקטנה היתה קנויה, ממילא החרשת היתה אחות אשתו ובא עליה ביאת זנות בעלמא ולא היתה צריכה גט. ואילו אם הקטנה לא היתה קנויה, ממילא היתה חייבת החרשת ייבום, והרי יבמה וגירשה.

עד כאן דברי הברייתא - לפי ההסבר שחרשת היא משויירת וקטנה היא ספק. רב ששת מוכיח כדברי רב מהמקרה האחרון בברייתא. אי אמרת בשלמא וכו':

אם היינו אומרים להיפך שחרשת היא ספק וקטנה היא משויירת, מדוע כשעבר ובא על החרשת הוא נותן לה גט והיא מותרת, הרי אשתו הקטנה משויירת ואם כן אין לה כח לדחות את זיקת החרשת על הצד שהיא קנויה לגמרי. ואם כן הביאה שייבם את החרשת לא היתה ביאה גמורה אלא 'ביאה פסולה', בגלל הקנין החלש שיש לאחותה הקטנה המשויירת, והכלל הוא שביאה פסולה מצריכה גט וגם חליצה, אך הרי חרשת אינה בת חליצה?

הגמרא מקשה על ההסבר שקטנה היא משויירת וחרשת היא ספק:

אימא סיפא: הגמרא מבארת תחילה את הסיפא לפי ההבנה הראשונה שקטנה ספק וחרשת משויירת, ולאחר מכן מוכיחה שאי אפשר לומר להיפך:

היה אחיו נשוי לשתי נשים אחת קטנה ואחת חרשת ומת, ובא היבם על הקטנה ואח"כ על החרשת – נאסרו שתיהן עליו. החרשת נאסרה שמא יש קנין לקטנה וממילא החרשת היא צרת היבמה שהתייבמה. והקטנה נאסרה גזירה אטו מקרה הפוך.

ההסבר בהרחבה: הקטנה נאסרה אפילו שממה נפשך: אם היא קנויה הרי היא כבר התייבמה וביאת החרשת לא אסרה אותה, ואם אינה קנויה הרי היא כאישה זרה בעלמא ושוב יבום החרשת לא אוסר אותה - גזירה אטו שייבם קודם את החרשת ואחר כך את הקטנה, שאז על הצד שיבום הקטנה הוא קנין גמור הוא ידחה את החרשת המשויירת, וממילא תיאסר החרשת עליו באיסור 'שני בתיים', אך אנשים יסברו שמותר לו לקיימה כמו במקרה ההפוך.

כיצד תקנתן: החרשת יוצאת בגט, ממה נפשך: אם יש קנין לקטנה הרי החרשת לא צריכה כלום, ואם אין לה קנין הרי החרשת התייבמה והגט מוציאה. והקטנה תמתין עד שתגדיל ותתיבם. עד כאן דברי הבריתא.

אי אמרת בשלמא: אם נסביר ברישא שחרשת היא משויירת וקטנה היא ספק ואליבא דרבנן שביאה פסולה פוסלת – מובנת גם הסיפא כפי שהסברנו עד עכשיו: שהקטנה בעיקרון היתה יכולה להישאר איתו (ממה נפשך אם היא קנויה הרי התייבמה ואם לאו היא זרה ובכל מקרה אינה נפסלת מביאת מהחרשת), אבל רבנן גזרו אטו במקרה שקודם יבוא על החרשת ולאחר מכן יבוא על הקטנה כנ"ל – ולכן אמרו שהקטנה תמתין עד תשגדיל ותחלוץ.

אלא אי אמרת רבי נחמיה: כלומר שקטנה היא משויירת וחרשת היא ספק, ואת הרישא הסברנו על פי רבי נחמיה. אבל אם כן בסיפא בשתי נשים קטנה וחרשת שנפלו לפניו ובא על הקטנה ואחר כך על החרשת, מדוע שהקטנה תצטרך חליצה? והרי היא משויירת, ואפילו שאחר כך בא על החרשת שהיא ספק קנויה קנין גמור, הרי לדעת רבי נחמיה 'ביאה פסולה פוטרת מיבום' ואם כן הביאה המשויירת של הקטנה פטרה את היבום, והיא יכולה להישאר אצלו (והחרשת שבא עליה לאחר מכן לא יכולה לפסול אותה כי זו היתה ביאת זנות ולא יבום).

רב אשי מביא ראייה מהרישא של הברייתא כרבנן:

אמר רב אשי: מהרישא של הברייתא יש ראייה כרבנן. הרישא מדברת על שני אחים נשואים לשתי אחיות אחת קטנה ואחת חרשת, ואם מת בעל החרשת והיא נופלת לפני בעל הקטנה ליבום, ועבר ובא עליה נותן לה גט והותרה. אך לא כתוב בברייתא שאם מת בעל הקטנה ונפלה לפני בעל החרשת ליבום ועבר ובא עליה נותן לה גט והותרה.

מדוע? כי לדעת רבנן ביאה פסולה אינה פוטרת מיבום, ואם כן אשתו החרשת שיש לו בה קנין משוייר הופכת את הביאה בקטנה כביאה פסולה, בגלל שהיא קצת אחות אשתו. אמנם הקנין של החרשת לא מספיק לדחות את הקטנה משום 'אחות אשתו', שמא הקטנה יש לה קנין גמור החזק יותר מהקנין של החרשת. ולכן הקטנה אינה יכולה לצאת בגט בלבד אלא צריכה גם חליצה.

אי משום הא: הגמרא דוחה את הראייה. במקרה שמת בעל החרשת אין לה תקנה לעולם, כי לייבם אותה אסור לו משום שהיא אחות אשתו הקטנה, וחליצה אינו יכול לעשות לה כי היא חרשת, ולכן כתב בה התנא 'תקנה של איסור' - במקרה שעבר ובא עליה. אבל כשמת בעל הקטנה הרי יש לה תקנה להמתין עד שתגדיל ותחלוץ, ולכן לא כתב בה התנא תקנה של איסור באופן שעבר ובא עליה.

משנה: מי שהיה נשוי לשתי יתומות קטנות ומת: נישואי קטנה חלים מדרבנן, אך רבנן תקנו לה את הנישואין בגדר 'ספק' אם יש בהם קנין או לא (כמבואר לעיל קי, ב). ולכן אם בא היבם על הראשונה והשניה (או שבא אחיו על השניה) - והרי אסור לו לייבם שתי יבמות כי 'בית אחד הוא בונה ולא שני בתים' - לא נפסלה הראשונה ממה נפשך: אם נישואיה נישואין הרי ביאת השניה היתה זנות בעלמא, ואם נישואיה אינם נישואין, גם השניה כן ושתייהן אינן יבמות כלל. אבל את השניה אסור לו לקיים - כי אם נישואיהן נישואין הרי הראשונה כבר התיבמה והשניה אסורה עליו באיסור שני בתים.

וכן ב' חרשות: נישואיהן מדרבנן (אפילו גדולות), ושוות הן. ולכן אם יבם את שתיהן כנ"ל דינו כנ"ל שאת הראשונה משאיר ואת השניה מוציא.

קטנה וחרשת: היה נשוי אחיו קטנה וחרשת ומת, ובא יבם על הקטנה ואח"כ על החרשת - נפסלה הקטנה גזירה אטו מקרה הפוך, כדלהלן:

(המשך בדף הבא ↓)

בא יבם על החרשת וחזר ובא על הקטנה: נישואין ויבום של חרשת יש בהם שיור בקנין (כמבואר לעיל שם), ולכן יש לחשוש שיבום הקטנה הוא קנין גמור - על הצד בספק שיש בהם קנין- והוא יכנס לחלק המשויר של החרשת, וממילא תיאסר החרשת באיסור 'שני בתים'.

פקחת וחרשת: קנין החרשת יש בו שיור, ולכן אם בא קודם על החרשת ואחר כך על הפקחת יאסור את החרשת באיסור שני בתים כנ"ל.

גדולה וקטנה: אם בא קודם על הקטנה ואחר כך על הגדולה - מכיון שיבום קטנה הוא רק מדרבנן, שכשבא על הגדולה והפקיע את הזיקה מדאורייתא הוא אסר את הקטנה באיסור שני בתים, ושתייהן יוצאות בגט (כמבואר בגמרא)

רבי אלעזר אומר: שצריך ללמד את הקטנה שתמאן וישאיר את הגדולה.

גמרא: וצריכא: הגמרא שואלת מדוע רב יהודה אמר שמואל היה צריך לומר גם במשנה לעיל (קט', א) וגם במשנה שלנו שמלמדים את הקטנה למאן והרי אלו מקרים דומים?

לעיל (קט', א) מובא במשנה: שני אחים נשואים לשתי אחיות אחת קטנה ואחת גדולה, אם מת בעל הגדולה – הגדולה נופלת לפניו ליבום מהתורה, ואוסרת עליו את אשתו הקטנה שהיא אחותה, משום שהיא נשואה לו רק מדרבנן ואין לנישואין אלו כח להפקיע את הזיקה של היבום מדאורייתא. רבי אליעזר אומר מלמדים את הקטנה שתמאן בו - ואז ייבם את אחותה הגדולה. ואמר על כך רב יהודה אמר שמואל בגמרא (קט', א) שהלכה כרבי אליעזר.

דאי איתמר בהא קמייתא: שם עדיין לא קיים מצות יבום, ולכן מלמדים את הקטנה למאן בכדי שיוכל לקיים יבום מדאורייתא בגדולה. אבל כאן שכבר בא על שתיהם הרי קיים מצות יבום, והיה מקום לומר ששתייהן יצאו בגט.

ואי אשמעינן בהא: כאן שתיהן מוטלות לפניו ליבום ולכן מלמדים את הקטנה בכדי שייבם את הגדולה, אבל לעיל הרי הגדולה היא אחות אשתו מדרבנן, והיה מקום לומר שלא ילמדו את אשתו הקטנה למאן בשביל לייבם את אחותה.

משנה: יבם קטן שבא על יבמה קטנה: אינו יכול לגרשה עד שיגדל. וכן אם בא על יבמה גדולה תמתין עד שיגדל.

היבמה שאמרה בתוך שלושים: בתוך ל" יום לייבום היא טוענת שהוא לא בא עליה, והיא מחזיקה גט בידה, והוא טוען שהוא כן בא עליה. הענין הוא שאם הוא לא בא עליה היא צריכה חליצה ולא מועיל לה גט, ואם הוא כן בא עליה היא צריכה גט. מכיון שעד ל" יום אדם עשוי להמתין מלבעול - היא נאמנת וכופים אותו לחלוץ לה.

ולאחר ל" יום הוא נאמן (כי מסתבר שהוא כבר בעל), אבל היא לא יכולה לצאת בגט שבידה כי היא טענה שהוא לא בעל אותה (והיא נאמנת לאסור את עצמה) - ולכן רק מבקשים ממנו שיחלוץ לה.

הנודרת הנאה מיבמה: עוד בחיי בעלה נדרה הנאה מאחיו, וכשמת בעלה לא יכול אחיו לייבמה - כופים אותו לחלוץ לה משום שמסתמא נדרה בגלל כעס שהיה ביניהם. (אלא אם כן נתכוונה לנדור בכדי שלא יוכל לייבמה שאז רק מבקשים ממנו כדלהלן).

אבל אם נדרה הנאה ממנו לאחר שמת בעלה - מסתמא נדרה בכדי שלא יוכל לייבמה, ולכן רק מבקשים ממנו שיחלוץ לה אבל אין כופין אותו, כי היא גרמה לכך.

גמרא: לימא מתניתין דלא כרבי מאיר: הסובר שקטן וקטנה לא מתייבמין. הסיבה לכך שמא הקטן כשיגדל ימצא שהוא סריס או שהקטנה תימצא אילונית, ונמצא שבא על אשת אחיו באיסור, שהרי רק כאשר הן ראויים להקים לו שם בהולדת בן יש מצות יבום.

אבל קטן הבא על הקטנה דתרוייהו כי הדדי נינהו: אפילו הוא סריס והיא איילונית אין בזה איסור, כי שניהם לא בני עונשין, והדין הוא שקטן אוכל נבלות אין ב"ד מצווים להפרישו.

הגמרא מקשה על דעת חכמים (-המשנה שלנו):

קרי כאן: הרי קטן אינו ראוי להוליד וממילא אינו בר הקמת שם לאחיו, והיאך מותר לו לייבם?

רבא אמר: לא יתכן מצב שבו יבמה תהיה אסורה להתייבם בשעת נפילה ליבום, ולאחר מכן תהיה מותרת להתייבם.

ואימא הכי נמי: אולי באמת יבמה שנפלה לפני קטן תהא אסורה לו לעולם?

אך הפסוק מלמד אותנו שאפילו השאיר המת אח בן יום אחד בעולם - חייב התינוק ביבום. ומכיון שכאמור אין אפשרות שבהתחלה היבום יהיה אסור ולאחר מכן יהיה מותר - בהכרח שגם לקטן מותר לייבם.